

CURRÍCULUM INTEGRAT DE LES ÀREES DE LLENGUA CATALANA I LITERATURA I DE LLENGUA CASTELLANA I LITERATURA

1. INTRODUCCIÓ

La llengua és un instrument de comunicació i d'actuació sobre el món i d'interacció social. Per altra banda, la llengua és també un instrument d'aprenentatge i d'interacció amb nosaltres mateixos. L'ensenyament i aprenentatge de la llengua ha de tenir com a objectiu bàsic el de formar persones competents en les dues llengües oficials, usuaris que sàpiguen usar la llengua en situacions i amb finalitats diverses i que sàpiguen usar-la amb adequació i coherència i d'una manera estratègica i reflexiva. Per tant, el llenguatge és present a les àrees com a sistema de comunicació, com a mitjà d'aprenentatge i com a objecte d'aprenentatge.

Cal destacar la importància de la intervenció del llenguatge i de la llengua en el procés d'aprenentatge: la denominació dels elements del medi, l'expressió de les necessitats pròpies, la reflexió, el raonament i la relació amb els altres se sustenten en gran part sobre el domini dels recursos lingüístics.

Per altra banda, la llengua d'un grup humà és part indescindible del patrimoni històric i cultural d'aquest grup, que l'ha desenvolupada com a instrument de comunicació interna i, per tant, de cohesió social, i l'ha assumida com a senyal distintiu davant d'altres grups i com a vehicle de certes manifestacions artístiques que se sumen, per un costat, a altres mostres d'identitat d'aquell grup i, per un altre, al bagatge de la literatura universal. En aquest sentit, la llengua també és vehicle d'expressió artística.

La llengua catalana és la llengua de l'ensenyament i la llengua d'ús del centre i, tal com recull la normativa vigent, el seu abast va més enllà de l'estricta àrea de llengua i té un paper vertebrador de la vida del centre.

Pel que fa a la normativa estatal cal considerar la Llei 1/1990 d'Ordenació general del sistema educatiu (LOGSE) i, més específicament, el Reial Decret 3473/2000, de 29 de desembre, que estableix els ensenyaments mínims corresponents a l'educació secundària obligatòria, i concretament els aspectes bàsics del currículum de la llengua castellana i literatura.

Pel que fa a la normativa emanada des de la nostra Comunitat cal ressenyar la Llei Orgànica 2/1983, de 25 de febrer, per la qual s'aprova l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears, que assegura l'ensenyament del català; la Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística a les Illes Balears, que formalitza el coneixement i l'ús del català com a llengua vehicular en l'àmbit de l'ensenyament; el Decret 92/1997, de 4 de juliol, que regula l'ús de l'ensenyament de i en llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, en els centres docents no universitaris de les Illes Balears, que desenvolupa la progressivitat en la normalització lingüística dels centres a través dels Projectes Lingüístics de Centre (PLC) i que determina l'ús del català a l'ESO; l'Ordre del conseller d'Educació, Cultura i Esports, de dia 12 de maig de 1998, per la qual es regulen els usos de la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, com a llengua d'ensenyament en els centres docents no universitaris de les Illes Balears; i el Decret 125/2000, de 8 de setembre, pel qual s'estableix l'ordenació general dels ensenyaments de l'educació infantil, l'educació primària, i l'educació secundària obligatòria a les Illes Balears i que estableix que els centres han de disposar del seu PLC, el qual inclou la planificació lingüística del centre i la consideració de la llengua catalana com a llengua vehicular de l'ensenyament. El model que desenvolupa aquesta legislació és el de conjunció lingüística o bilingüisme integral, segons el qual l'Administració ha de garantir que, en finalitzar el període

d'escolarització obligatòria, l'alumnat ha de poder usar amb normalitat i correcció totes dues llengües oficials.

La realitat sociolingüística de les Illes obliga l'Administració a articular mesures compensatòries de la desigualtat social en l'ús i el coneixement de la llengua catalana, conseqüència de factors diversos. En aquesta situació hi ha sectors de la població que només són capaços d'usar una única llengua, la castellana, mentre que altres són capaços d'usar-les totes dues. L'escola, evidentment, no pot redreçar per si sola el fenomen de l'ús desigual de les dues llengües oficials, però sí que constitueix un element bàsic en la normalització lingüística de la societat, en la mesura que pot assegurar el coneixement per part de tothom de totes dues llengües oficials.

Aquest plantejament es veu modulats, a més, per la creixent presència d'alumnat de procedència exterior que té com a llengua primera una que és distinta a les habituals a les Illes Balears i fins i tot poc o molt allunyada lingüísticament. Aquests fets són alguns dels elements que, entre d'altres, recomanen un enfocament integrador que neix de l'existència d'una competència subjacent de base, comuna a tots els parlants, susceptible de ser transferida a l'aprenentatge d'altres llengües.

En aquest currículum integrat de les àrees de llengua catalana i literatura i de llengua castellana i literatura per a l'Educació Secundària Obligatòria es fa un enfocament integrador de l'ensenyament de llengües, amb una proposta curricular única que es refereix al desenvolupament de les capacitats comunicatives dels alumnes en les dues llengües. Aquest enfocament integrador és el resultat de la convergència d'objectius, de plantejaments didàctics similars, d'àmbits de reflexió comuns, i pretén, entre d'altres objectius, d'evitar repeticions innecessàries de continguts i fer servir una mateixa terminologia. La necessitat d'aquest plantejament integrador es justifica per l'existència d'un mateix subjecte de l'aprenentatge i per la conveniència de facilitar la transferència dels aprenentatges lingüístics realitzats en diferents llengües, especialment d'aquells relacionats amb la competència comunicativa, que possibilitin una pràctica enriquidora i afavoridora de la competència plurilingüe que la societat actual requereix.

L'enfocament integrador ha d'afavorir la planificació conjunta de les matèries: el professorat haurà de prendre decisions conjuntes sobre totes aquelles qüestions que permetin assegurar una bona coordinació de les programacions i les activitats didàctiques i una bona transferència dels aprenentatges de l'alumnat.

Les consideracions sobre la llengua i sobre el que és ensenyar-la han de portar a adoptar un enfocament comunicatiu i funcional, caracteritzat pel treball de les habilitats lingüístiques d'una manera integrada tot partint de les necessitats comunicatives de l'alumnat i de la diversitat discursiva en situacions reals d'ús. Es tracta de treballar l'ús i la reflexió sobre aquest ús per tal de desenvolupar tots els coneixements i habilitats inclosos en la competència comunicativa. En aquest sentit s'ha de destacar la importància de la interacció oral, perquè és bàsica per a la comunicació, per a la configuració del pensament, la conceptualització de l'experiència i com a punt de partida de l'escrit.

El domini de la llengua escrita ha de permetre a l'alumnat desenvolupar les capacitats comunicatives i, alhora, descobrir les possibilitats que ofereixen la lectura i l'escriptura com a font de plaer i de fantasia. L'ensenyament de la Literatura ha de tendir, doncs, a desenvolupar el coneixement i el gaudi del fet literari, entès com hem dit com un producte cultural o social d'una societat determinada.

Els blocs de continguts s'estructuren de manera que n'hi ha un que fa referència a les actituds de les persones respecte de les llengües i a les relacions entre aquestes i la societat (La llengua

i la societat), un altre que fa referència als sabers que les persones han de tenir sobre les llengües per comunicar-se amb major eficàcia, o sigui els continguts que corresponen a la reflexió sobre l'ús de les llengües (El text i la reflexió lingüística) i quatre més que pertocuen al saber fer amb les llengües en diferents àmbits i amb diverses funcions. Així, els que tenen relació amb l'ús de les llengües amb funció documental (La llengua com a mitjà de nous aprenentatges), amb l'ús de les llengües per a la comunicació literària (La comunicació literària), amb la comunicació en els mitjans de comunicació (La llengua en els mitjans de comunicació) i amb la comunicació entre persones i institucions (La comunicació interpersonal: usos i formes de la comunicació oral i escrita).

2. OBJECTIUS GENERALS

L'ensenyament de les àrees de Llengua Catalana i Literatura i Llengua Castellana i Literatura en l'etapa d'Educació Secundària Obligatòria tindrà com a objectiu genèric l'enfortiment de les competències lingüístiques de base que facin possible la competència plena en totes dues llengües i la transferència de coneixements tot desenvolupant en els alumnes les capacitats següents en cadascuna de les dues llengües:

1. Comprendre discursos orals i escrits i interpretar-los amb una actitud crítica, reconeixent-ne les diferents finalitats i les situacions de comunicació en què es produeixen.
2. Comprendre i produir amb correcció diversos tipus de missatges orals i escrits aplicant-hi tècniques d'anàlisi i de síntesi.
3. Construir i expressar discursos orals i escrits amb coherència, cohesió i correcció, i amb adequació a les finalitats i situacions comunicatives.
4. Llegir amb fluïdesa, comprensió i actitud crítica, i valorar la lectura i l'escriptura com a formes de comunicació que constitueixen fonts d'enriquiment cultural i de plaer personal.
5. Reflexionar sobre els elements formals i els mecanismes de les dues llengües en els nivells fonològic, ortogràfic, morfològic, morfosintàctic, lexicosemàntic i textual i valorar les condicions de producció i recepció a fi de desenvolupar la capacitat de regular les pròpies produccions lingüístiques.
6. Accedir amb autonomia creixent a les obres literàries, com a mostres destacades del patrimoni cultural.
7. Reconèixer els principals gèneres i formes de la tradició literària i els principals corrents, autors i obres de les literatures catalana i castellana.
8. Comprendre i valorar la realitat sociolingüística de les Illes Balears i de l'Estat espanyol.
9. Reconèixer i analitzar els elements i les característiques dels mitjans de comunicació i valorar la seva importància en les manifestacions culturals contemporànies, amb la finalitat d'ampliar destreses discursives i desenvolupar actituds crítiques en relació amb els missatges que contenen.
10. Utilitzar les llengües com a instruments per a l'adquisició de nous aprenentatges, per a la comprensió i l'anàlisi de la realitat, per a la fixació i el desenvolupament del pensament, i per a la regulació de la pròpia activitat, fent ús de tècniques de maneig de la informació i de les tecnologies de la comunicació.

3. CONTINGUTS

BLOC I: LA COMUNICACIÓ INTERPERSONAL. USOS I FORMES DE LA COMUNICACIÓ ORAL I ESCRITA.

Conceptes

Primer curs

1. La comunicació: elements
2. Tipus de textos orals i escrits: textos espontanis i planificats

Segon curs

1. La comunicació: funcions
2. Tipus de textos orals i escrits: textos espontanis i planificats

Tercer curs

1. La comunicació: procediments de modalització
2. La comunicació oral: peculiaritats i trets.
3. La comunicació escrita: peculiaritats i trets.
4. Tipus de textos segons l'estructura seqüencial dominant

Quart curs

1. La comunicació oral: tècniques
2. La comunicació escrita: tècniques
3. La comunicació no verbal
4. Tipus de textos segons l'estructura seqüencial dominant

Procediments

1. Reconeixement dels elements de la comunicació en un text oral i escrit en una situació comunicativa concreta.
 - Reconeixement dels interlocutors que apareixen en un text o de les relacions que s'hi estableixen (nivell de formalitat).
 - Reconeixement dels principals elements modalitzadors d'un text oral i escrit.
 - Determinació de les funcions comunicatives presents en un text mitjançant l'anàlisi de les marques característiques.
2. Comprensió i producció de textos orals.
 - Comprensió i classificació de missatges orals de tot tipus.
 - Identificació del tema d'un text: idees principals i secundàries.
 - Reconeixement dels principals trets de l'oralitat en els textos.
 - Preparació i producció de textos orals espontanis i planificats.
 - Lectura expressiva en veu alta.
 - Dramatització.
 - Memorització.
 - Anàlisi i aplicació de les normes de l'intercanvi comunicatiu oral.
 - Resum oral de textos.
 - Maneig de mitjans audiovisuals per elaborar missatges orals.
 - Anàlisi i ús de la llengua d'acord al registre requerit a cada situació comunicativa.
3. Comprensió i producció de textos escrits.

- Comprensió i classificació de missatges escrits de tot tipus.
- Identificació de la intencionalitat i reconeixement del contingut ideològic dels textos escrits.
- Reconeixement de fets, opinions i interpretacions en un text escrit.
- Identificació del tema d'un text: idees principals i secundàries.
- Reconeixement dels trets distintius i de les peculiaritats formals dels textos escrits.
- Producció i revisió de textos escrits.
- Utilització de textos escrits amb finalitats diverses.
- Conversió de textos orals en escrits.
- Resum de textos escrits.
- Transformació de textos d'un registre a un altre.
- Anàlisi i ús de la llengua d'acord al registre requerit a cada situació comunicativa.

Actituds

1. Valoració de les llengües com a instruments per satisfer una gamma àmplia de necessitats de comunicació.
2. Valoració positiva de les normes que regulen l'intercanvi comunicatiu.
3. Valoració de la llengua oral i escrita com una forma de coneixement, plaer, persuasió, informació, manipulació, etc.
4. Respects de les convencions que regulen l'expressió oral i escrita.
5. Interès, esforç i autoexigència en l'elaboració rigorosa i sistemàtica de les produccions pròpies, reconeixent l'error com a part integrant del procés d'aprenentatge.
6. Respects per les opinions alienes expressades mitjançant la llengua oral i la llengua escrita.
7. Valoració de l'esforç d'altri per millorar l'expressió oral i escrita.
8. Valoració de les modalitats de la llengua estàndard oral.

BLOC II: EL TEXT I LA REFLEXIÓ LINGÜÍSTICA

Conceptes

Primer curs

1. Norma fonètica i ortogràfica: del so a la paraula
2. Gramàtica
 - El mot: morfologia
 - L'oració simple
3. Lèxic: estructura del mot

Segon curs

1. Norma fonètica i ortogràfica: sons i grafies de la llengua
2. Gramàtica
 - Sintagmes, complements i relacionants
 - L'oració simple: classes d'oracions
3. Lèxic: relació entre mots per la forma i el significat
4. El text: característiques textuais

Tercer curs

1. Norma fonètica i ortogràfica: interferències fonètiques

2. Gramàtica:
 - Categories i funcions
 - L'oració composta
3. Lèxic: mecanismes de formació de paraules
4. Interferències lèxiques
5. El text:
 - Els textos segons els registres lingüístics: l'adequació
 - La presentació oral i escrita dels textos
 - La variació estilística

Quart curs

1. Norma fonètica i ortogràfica: ús de correctors ortogràfics
2. Gramàtica: text i discurs
3. Lèxic: formació lèxica de la llengua
4. Interferències morfològiques i sintàctiques
5. El text
 - Característiques: coherència i cohesió

Procediments

1. Identificació i aplicació de normes ortogràfiques i morfosintàctiques en la producció de textos.
2. Reconeixement i classificació de les unitats lingüístiques als textos.
3. Maneig de diferents tipus de diccionari.
4. Utilització dels mecanismes de formació de paraules.
5. Precisió i varietat en l'ús del lèxic en les produccions pròpies.
6. Reconeixement i correcció de les interferències fonètiques, lèxiques, morfològiques i sintàctiques.
7. Reconeixement i utilització de marques d'adequació del text al context.
8. Reconeixement de les relacions entre situació, context i registre d'ús.
9. Identificació de l'estructura informativa dels textos.
10. Reconeixement i utilització dels procediments de cohesió textual.
11. Correcció de textos orals i escrits.
12. Utilització de les convencions de la presentació oral i escrita.
13. Transformació de textos, seqüències i oracions amb procediments de substitució, ampliació i reducció.
14. Anàlisi, planificació i producció de diferents tipus de text segons l'estructura seqüencial dominant.

Actituds

1. Valoració de la importància de la reflexió lingüística sobre les llengües per regular les produccions lingüístiques pròpies i per comprendre les alienes.
2. Valoració de la planificació textual i de la revisió d'acord amb els criteris d'adequació, cohesió, coherència i correcció.
3. Valoració de la precisió semàntica en l'ús de les llengües.
4. Respecte per les convencions lingüístiques i per les normes de correcció, coherència, cohesió i adequació.
5. Interès i esforç en l'elaboració de les produccions pròpies.
6. Sensibilitat crítica davant la incoherència textual pròpia i aliena.

BLOC III: LA COMUNICACIÓ LITERÀRIA

Conceptes

Primer curs

1. La literatura com a fenomen comunicatiu
2. La transmissió de la literatura
3. Els gèneres literaris: classificació i característiques
4. Característiques i recursos expressius del llenguatge literari

Segon curs

1. Els gèneres literaris: elements i formes
2. Els gèneres literaris: narració, lírica i teatre

Tercer curs

1. El registre literari
2. Obres i autors més representatius de les literatures catalana i castellana (fins al segle XVIII)
3. El context historicosocial

Quart curs

1. Obres i autors més representatius de les literatures catalana i castellana (a partir del segle XIX)
2. El context historicosocial

Procediments

1. Reflexió oral i escrita sobre les característiques de l'obra literària com a acte comunicatiu i com a producte estètic i lingüístic.
2. Lectura i anàlisi de textos literaris de diferent forma de transmissió.
3. Identificació dels recursos expressius, valorant-ne l'aportació a textos literaris i no literaris.
4. Lectura comprensiva i expressiva de textos literaris en prosa i vers.
5. Reconeixement de les característiques bàsiques del registre literari.
6. Identificació i anàlisi de les característiques formals, temàtiques i expressives de textos literaris.
7. Lectura i interpretació de fragments de les obres més importants de les literatures catalana i castellana.
8. Contextualització dels textos literaris treballats.
9. Producció de textos d'intenció literària.
10. Elaboració d'opinions pròpies a partir de la lectura i comprensió de textos literaris.

Actituds

1. Interès per la lectura com a font d'enriquiment cultural, de plaer personal i d'obtenció de competència comunicativa.
2. Adquisició progressiva de l'hàbit de lectura.
3. Valoració positiva de les obres de la tradició literària com a mostres del patrimoni cultural.

4. Interès i gust per transmetre les idees i els sentiments propis mitjançant textos amb intenció estètica i lúdica.
5. Sensibilització envers els aspectes lúdics i creatius del llenguatge.
6. Valoració de les produccions literàries en llengua catalana i llengua castellana tendint a desenvolupar criteris propis de selecció.

BLOC IV: LA LLENGUA I LA SOCIETAT

Conceptes

Primer curs

1. La diversitat lingüística en el món actual
 - Principals famílies lingüístiques
 - Les llengües romàniques
 - Les llengües de l'Estat espanyol
2. La variació lingüística: la variació geogràfica

Segon curs

1. La diversitat lingüística en el món actual
 - Procés de formació i transformació de les llengües
 - L'estatut jurídic de les llengües a les Illes
2. La variació lingüística: la variació social
3. Les llengües en contacte: el conflicte lingüístic

Tercer curs

1. La diversitat lingüística en el món actual
 - Formació i evolució del català i del castellà
 - L'àrea lingüística del català i del castellà
2. La variació lingüística: la variació funcional i els registres de la llengua
3. Les llengües en contacte: el conflicte lingüístic

Quart curs

1. La variació lingüística
 - Variació geogràfica, social i funcional
 - La llengua estàndard i el registre formal
 - El procés d'estandardització
2. Les llengües en contacte
 - Procés de normalització i substitució lingüístiques
 - Situació sociolingüística actual

Procediments

1. Utilització i elaboració de mapes per localitzar-hi les àrees lingüístiques de les llengües romàniques i del català i del castellà.
2. Identificació, localització i anàlisi de les varietats geogràfiques del català i del castellà.
3. Reconeixement de la varietat estàndard de la llengua catalana i de la castellana.
4. Anàlisi i interpretació dels diferents registres d'ús de la llengua.
5. Estudi dels fenòmens derivats del contacte de llengües.
6. Reconeixement dels fenòmens d'interferència lingüística.
7. Anàlisi de situacions de contacte de llengües.

8. Comparació de l'estatus legals del català i del castellà.
9. Reconeixement dels aspectes bàsics de la formació i expansió del català i del castellà.
10. Comentari crític de la situació sociolingüística actual.

Actituds

1. Valoració positiva del plurilingüisme i de l'adquisició de la competència comunicativa en més d'una llengua.
2. Valoració de la varietat estàndard com l'adequada per a determinats àmbits d'ús i com a mitjà d'unitat de la llengua.
3. Valoració de les llengües com a elements configuradors de la identitat personal i col·lectiva.
4. Valoració de la continuïtat de la comunitat lingüística.
5. Valoració de la riquesa que comporta la diversitat interna de les llengües.
6. Sensibilització envers la situació sociolingüística de les Illes Balears.

BLOC V: LA LLENGUA I ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

Conceptes

Primer curs

1. La interacció de codis verbals i no verbals en la comunicació humana
2. Els gèneres dels mitjans de comunicació
 - Gèneres de la premsa: notícia i entrevista
3. El llenguatge del còmic

Segon curs

1. Els gèneres dels mitjans de comunicació
 - Gèneres de la premsa: reportatge i editorial
 - Gèneres de la ràdio i de la TV: característiques específiques
2. El llenguatge del cinema

Tercer curs

1. Els gèneres dels mitjans de comunicació
 - Gèneres de la premsa: article d'opinió i crítica
 - Gèneres de la ràdio i de la TV: gèneres informatius
2. La publicitat: característiques lingüístiques específiques

Quart curs

1. Els gèneres dels mitjans de comunicació
 - Gèneres de la ràdio i de la TV: gèneres d'opinió

Procediments

1. Anàlisi dels elements verbals i no verbals en la interpretació de missatges dels diferents mitjans de comunicació social.
2. Reconeixement dels gèneres periodístics d'informació i d'opinió.
3. Anàlisi dels procediments de manipulació de la informació i de l'opinió.
4. Anàlisi crítica dels procediments retòrics verbals i no verbals en els missatges publicitaris.
5. Anàlisi crítica dels procediments de persuasió segons els mitjans de comunicació.

6. Distinció dels procediments narratius utilitzats en el cinema i la televisió.
7. Producció de textos amb combinació de codis verbals i no verbals.
8. Utilització dels recursos informàtics i de les telecomunicacions per a la comunicació.

Actituds

1. Reconeixement de la importància dels mitjans de comunicació en la configuració de creences i valors.
2. Actitud crítica envers els mecanismes de manipulació ideològica i informativa.
3. Valoració dels mitjans de comunicació com a fonts d'informació, formació i diversió.
4. Interès pels codis dels mitjans de comunicació i pel seu ús.
5. Interès per les tecnologies de la informació i la telecomunicació i actitud crítica envers el seu ús.

BLOC VI: LA LLENGUA COM A MITJÀ D'ADQUISICIÓ DE NOUS APRENTATGES

Conceptes

Primer curs

1. Reculls lèxics: tipus de diccionaris
2. Tècniques de treball intel·lectual: lectura comprensiva, presa d'apunts, subratllat, esquema, resum

Segon curs

1. Reculls lèxics: diccionaris especialitzats
2. Tècniques de treball intel·lectual: resum esquema

Tercer curs

1. Tècniques de treball intel·lectual
 - Les fonts d'informació de la vida quotidiana
 - L'ajut de la informàtica en l'adquisició de nous aprenentatges

Quart curs

1. Tècniques de treball intel·lectual
 - Recerca d'informació
 - Nous suports i canals de la informació: CD-ROM, Internet

Procediments

1. Ús i interpretació de les fonts d'informació de la vida quotidiana.
2. Recerca, selecció i utilització d'informació de documents relacionats amb els processos d'aprenentatge.
3. Reelaboració de la informació obtinguda documentalment.
4. Desenvolupament i pràctica de les tècniques més habituals de treball intel·lectual.
5. Tècniques de reescriptura i manipulació de textos escrits.
6. Maneig de diferents tipus de diccionari.
7. Elaboració i ús de procediments de recollida de la informació.
8. Ús dels recursos informàtics com a ajut a la manipulació i elaboració de la informació.

Actituds

1. Valoració de la funció documental de les llengües.
2. Reconeixement de la importància de l'ús de les diverses fonts d'informació.
3. Precisió i rigor en la recerca i en la reelaboració de la informació.
4. Interès per l'hàbit de consulta dels recursos que faciliten l'accés a la informació.
5. Presa de consciència de la importància personal, social, cultural i acadèmica de l'ús adequat dels hàbits de treball.
6. Interès per l'ús dels recursos informàtics i de les telecomunicacions com a facilitadors de la tasca de recerca i manipulació de la informació.

Continguts transversals

La LOGSE estableix que l'objectiu primer i fonamental de l'educació és proporcionar als alumnes una formació plena que els permeti conformar la seva pròpia identitat i construir una concepció de la realitat que integri coneixement del món i valoració ètica i moral. Aquesta formació ha de pretendre el desenvolupament de la capacitat d'exercir, de manera crítica i en una societat plural, la llibertat, la tolerància i la solidaritat.

Els temes transversals són les ensenyances que han de permetre que els alumnes rebin una educació integral i madurin com a persones responsables en una societat democràtica. No constitueixen ensenyaments aïllats; són temes que impregnen tota la tasca educativa i s'han de desenvolupar en els currículums de totes les àrees de l'Educació Secundària Obligatoria. Aquests temes, que s'expliciten a continuació, es tracten bàsicament a través dels continguts actitudinals que formen part dels sis blocs generals.

Educació moral i cívica

Amb el desenvolupament de la capacitat comunicativa els alumnes valoraran la llengua com a instrument que els permet relacionar-se amb els altres, integrar-se en el grup social al qual pertanyen, adquirir actituds de respecte i tolerància vers diferents opinions i valorar el patrimoni cultural propi i aliè.

Educació per a la pau

Mitjançant el llenguatge els alumnes expressaran les pròpies opinions, comprendran les dels altres i s'informaran dels esdeveniments i problemes que afecten el món actual. Han d'adquirir actituds de tolerància i respecte envers les diferents maneres d'entendre la realitat i han de reconèixer el valor del diàleg per resoldre discrepàncies i confrontacions. Amb això es faran persones solidàries que valoraran la pau com a condició essencial per a la convivència de la humanitat.

Educació per a la salut. Educació sexual

A través de la lectura i la comprensió de textos, els alumnes han d'adquirir coneixements i actituds que els permetin viure de manera saludable i relacionar-se amb els altres amb respecte i autoestima. Aquestes actituds es fomentaran amb diàlegs, exposicions, treballs d'investigació i altres activitats.

Educació per a la igualtat

Aquest tema s'ha d'entendre com a igualtat entre sexes i entre persones de diferents races i/o cultures. Amb activitats de lectura, comprensió de textos, exposicions i debats els alumnes han de desenvolupar actituds crítiques que els permetin identificar i rebutjar els prejudicis de tipus sexista, racista o ideològic i inserir-se en la societat amb una actitud oberta i tolerant.

Educació ambiental

La lectura, la comprensió i l'anàlisi de textos de procedència diversa relacionats amb aquest tema permetran que els alumnes se sensibilitzin per la necessària conservació del medi ambient i s'impliquin de manera activa en la seva defensa.

Educació del consumidor

L'anàlisi de textos procedents sobretot dels mitjans de comunicació permetrà que els alumnes desenvolupin la capacitat crítica amb els missatges publicitaris i periodístics que poden incitar un consumisme desmesurat i nociu per a la persona.

Educació vial

Partint de l'anàlisi de textos de la vida actual relacionats amb hàbits de consum d'alcohol i altres drogues, de conducció temerària, d'infraccions i d'accidents, es treballaran aspectes que indueixen al reconeixement i respecte per les normes que regulen la seguretat vial.

Formació professional de base

L'anàlisi, la comprensió i la producció de textos orals i escrits de caire administratiu (instàncies, currículums, reclamacions, contractes, entrevistes...), la utilització de mitjans informàtics, el tractament del món del treball a través de la premsa, l'anàlisi dels estils de llenguatge i, en definitiva, el domini de les dues llengües asseguraran una formació professional de base que permetrà que l'alumne s'insereixi en la vida laboral i adulta.

4. CRITERIS D'AVUACIÓ

Els criteris d'avaluació estableixen els tipus i grau d'aprenentatge que s'espera que els alumnes hagin assolit respecte a les capacitats que expressen els objectius generals.

Primer Cicle

1. Copsar les idees essencials i la intenció de textos orals i escrits, de diferent tipus i distint nivell de formalitat, reconeixent possibles incoherències o ambigüitats de contingut, i expressar el seu contingut de forma oral i escrita aportant també una opinió personal.
2. Resumir una exposició i una argumentació oral o escrita sobre un tema específic i conegut i reflectir-hi els principals arguments i els punts de vista dels participants.

3. Exposar i debatre oralment un tema de forma ordenada i fluida d'acord amb un guió previ, amb recerca i selecció prèvia de la informació, amb un ordre lògic en la presentació d'aquesta i dels arguments i emprant un registre adequat.
4. Produir textos escrits de diferent tipus, adequant-los a la situació de comunicació, utilitzant una estructura organitzativa apropiada i respectant els criteris de correcció.
5. Valorar la lectura i l'escriptura com a formes d'enriquiment i de plaer personal i com a formes d'accés al patrimoni cultural, accedint amb autonomia creixent al seu ús, especialment a l'hàbit lector.
6. Utilitzar la reflexió sobre els mecanismes de les llengües i el coneixement dels elements formals (fonètics, gramàtics, lèxics i textuais) per millorar la comprensió de textos aliens i la producció dels propis, fent ús dels instruments d'ajut pertinents.
7. Identificar el gènere d'un text literari, reconeixent-ne els elements estructurals bàsics i els principals elements i recursos retòrics que hi són emprats i saber-ne emetre una valoració personal.
8. Identificar, localitzar i relacionar les grans àrees lingüístiques de l'Estat espanyol i les varietats geogràfiques més importants.
9. Diferenciar i interpretar els fenòmens d'interferència lingüística i d'ús de les llengües.
10. Distingir els principals recursos verbals i no verbals utilitzats pels mitjans de comunicació per a l'elaboració i la difusió d'informacions i d'opinions i actuar críticament davant aquests missatges.
11. Produir missatges que integrin el llenguatge verbal i no verbal tenint en compte la situació de comunicació i comparar els procediments expressius d'aquests llenguatges.
12. Integrar informacions procedents de distints textos sobre un mateix tema, amb la finalitat d'elaborar un text de síntesi en què es reflecteixin els aspectes més importants, els punts de vista diversos i l'opinió pròpia.
13. Planificar i dur a terme la consulta de diverses fonts d'informació, aplicant mitjans tradicionals o les tecnologies de la informació i la telecomunicació, per elaborar treballs senzills d'informació amb l'ajut dels mitjans tecnològics adequats.

Tercer curs

1. Copsar les idees essencials i la intenció de textos orals i escrits, de diferent tipus i distint nivell de formalitat, reconeixent possibles incoherències o ambigüitats de contingut, i expressar el seu contingut de forma oral i escrita aportant també una opinió personal.
2. Resumir una exposició i una argumentació oral o escrita sobre un tema específic i conegut i reflectir-hi els principals arguments i els punts de vista dels participants.
3. Exposar i debatre oralment un tema de forma ordenada i fluida d'acord amb un guió previ, amb recerca i selecció prèvia de la informació, amb un ordre lògic en la presentació d'aquesta i dels arguments i emprant un registre adequat.
4. Produir textos escrits de diferent tipus, adequant-los a la situació de comunicació, utilitzant una estructura organitzativa apropiada i respectant els criteris de correcció.
5. Valorar la lectura i l'escriptura com a formes d'enriquiment i de plaer personal i com a formes d'accés al patrimoni cultural, accedint amb autonomia creixent al seu ús, especialment a l'hàbit lector.

6. Utilitzar la reflexió sobre els mecanismes de les llengües i el coneixement dels elements formals (fonètics, gramàtics, lèxics i textuais) per millorar la comprensió de textos aliens i la producció dels propis, fent ús dels instruments d'ajut pertinents.
7. Identificar el gènere d'un text literari, reconeixent-ne els elements estructurals bàsics i els principals elements i recursos retòrics que hi són emprats i saber-ne emetre una valoració personal.
8. Establir relacions entre les obres, els autors i els moviments literaris fonamentals de la història de les literatures catalana i castellana, interpretant-les a partir de les relacions contextuals.
9. Reconstruir els principals aspectes de la formació i evolució del català i del castellà i assenyalar-ne les principals àrees lingüístiques.
10. Diferenciar i interpretar els fenòmens lingüístics que produeix el contacte de llengües.
11. Distingir els principals recursos verbals i no verbals utilitzats pels mitjans de comunicació per a l'elaboració i la difusió d'informacions i d'opinions i actuar críticament davant aquests missatges.
12. Produir missatges que integrin el llenguatge verbal i no verbal tenint en compte la situació de comunicació i comparar els procediments expressius d'aquests llenguatges.
13. Integrar informacions procedents de distints textos sobre un mateix tema, amb la finalitat d'elaborar un text de síntesi en què es reflecteixin els aspectes més importants, els punts de vista diversos i l'opinió pròpia.
14. Planificar i dur a terme la consulta de diverses fonts d'informació, aplicant mitjans tradicionals o les tecnologies de la informació i la telecomunicació, per elaborar treballs senzills d'informació amb l'ajut dels mitjans tecnològics adequats.

Quart curs

1. Copsar les idees essencials i la intenció de textos orals i escrits, de diferent tipus i distint nivell de formalitat, reconeixent possibles incoherències o ambigüitats de contingut, i expressar el seu contingut de forma oral i escrita aportant també una opinió personal.
2. Resumir una exposició i una argumentació oral o escrita sobre un tema específic i conegut i reflectir-hi els principals arguments i els punts de vista dels participants.
3. Exposar i debatre oralment un tema de forma ordenada i fluida d'acord amb un guió previ, amb recerca i selecció prèvia de la informació, amb un ordre lògic en la presentació d'aquesta i dels arguments i emprant un registre adequat.
4. Produir textos escrits de diferent tipus, adequant-los a la situació de comunicació, utilitzant una estructura organitzativa apropiada i respectant els criteris de correcció.
5. Valorar la lectura i l'escriptura com a formes d'enriquiment i de plaer personal i com a formes d'accés al patrimoni cultural, accedint amb autonomia creixent al seu ús, especialment a l'hàbit lector.
6. Utilitzar la reflexió sobre els mecanismes de les llengües i el coneixement dels elements formals (fonètics, gramàtics, lèxics i textuais) per millorar la comprensió de textos aliens i la producció dels propis, fent ús dels instruments d'ajut pertinents.
7. Identificar el gènere d'un text literari, reconeixent-ne els elements estructurals bàsics i els principals elements i recursos retòrics que hi són emprats i saber-ne emetre una valoració personal.

8. Establir relacions entre les obres, els autors i els moviments literaris fonamentals de la història de les literatures catalana i castellana, interpretant-les a partir de les relacions contextuals.
9. Distingir i classificar la variació lingüística de les llengües, valorant la funcionalitat de l'estàndard com a element unificador de la variació geogràfica, social i funcional.
10. Diferenciar i interpretar els fenòmens lingüístics que produeix el contacte de llengües i valorar la situació sociolingüística actual de les Illes Balears per tal d'evitar prejudicis lingüístics.
11. Distingir els principals recursos verbals i no verbals utilitzats pels mitjans de comunicació per a l'elaboració i la difusió d'informacions i d'opinions i actuar críticament davant aquests missatges.
12. Produir missatges que integrin el llenguatge verbal i no verbal tenint en compte la situació de comunicació i comparar els procediments expressius d'aquests llenguatges.
13. Integrar informacions procedents de distints textos sobre un mateix tema, amb la finalitat d'elaborar un text de síntesi en què es reflecteixin els aspectes més importants, els punts de vista diversos i l'opinió pròpia.
14. Planificar i dur a terme la consulta de diverses fonts d'informació, aplicant mitjans tradicionals o les tecnologies de la informació i la telecomunicació, per elaborar treballs senzills d'informació amb l'ajut dels mitjans tecnològics adequats.

5. ORIENTACIONS METODOLÒGIQUES

El plantejament general per a l'ensenyament de llengües ha d'enllaçar amb les tendències actuals desenvolupades per les descripcions funcionals de la llengua i per les teories de l'aprenentatge de llengües, entre les quals les aportacions més recents de la psicolingüística, que han modificat la concepció sobre el que és una llengua i sobre la manera d'ensenyar-la.

Algunes de les aportacions d'aquestes tendències són la concepció de l'aprenentatge significatiu i la concepció que la funció primària del llenguatge és la comunicació i l'intercanvi social.

De la primera, cal destacar l'aspecte pràctic de l'aprenentatge i l'autonomia de l'aprenent. S'ha de partir del nivell comunicatiu que els alumnes han adquirit en l'etapa anterior, dels seus coneixements previs, a fi que puguin ser ampliat i aprofundits. Alhora però, l'experiència ens demostra que s'aprèn més aviat i amb eficàcia allò que interessa, i que són més susceptibles d'interessar aquelles coses sobre què es pot actuar i, a partir de l'actuació, teoritzar. A més, l'aprenentatge significatiu serà més i més intens en la mesura que l'aprenent esdevengui autònom.

De la segona es destaca el caràcter social del llenguatge.

Aquest currículum és de les àrees de Llengua Catalana i Literatura i de Llengua Castellana i Literatura. Per tant, s'ha de desplegar mitjançant la planificació conjunta de les matèries per tal d'aconseguir l'assoliment, per part de l'alumnat, dels objectius comuns. Així doncs, tots els continguts de les àrees s'han de programar conjuntament i el professorat haurà de prendre decisions conjuntes sobre totes aquelles qüestions que permetin assegurar una bona coordinació de les programacions i les activitats didàctiques i una bona transferència dels aprenentatges de l'alumnat.

Les actuacions fonamentades en les competències de base comunes i transferibles han de permetre que el procés d'ensenyament-aprenentatge guanyi en qualitat, elimini distorsions que molt sovint es donen si l'organització es fa aplicant dos currículums en paral·lel i capaci els alumnes no tan sols en les dues llengües objecte d'aquest currículum integrat, sinó que s'incrementi la seva predisposició a l'aprenentatge d'altres llengües, dins o fora del currículum.

Aquesta competència lingüística de base és la que pot permetre, si l'actuació docent derivada del currículum integrat s'hi fonamenta totalment o parcial, que els elements específics o comuns de la llengua presents en el currículum o en l'individu s'integrin com a elements de contrast, i per tant de reforç diversificat, del conjunt de les capacitats lingüístiques que té i aprèn l'alumnat de les Illes Balears.

Aquesta constatació, a més de ser un punt de partida operatiu per a la concreció posterior, pot esdevenir una via per a la motivació de l'alumnat si se l'ajuda a entendre que l'enfocament integrat de les llengües ha d'afavorir l'assoliment de les competències que se li requeriran i, a més, l'han de situar en condicions més adequades per a un aprenentatge d'altres llengües, dins o fora de l'escola.

Això implicarà establir una organització prou flexible tant pel que fa a la distribució dels continguts entre les dues llengües com a la temporització d'aquests al llarg de l'etapa. Les necessitats comunicatives de l'alumnat (tant les que li planteja la societat com les mancances individuals) i els objectius a assolir seran el punt de partida a l'hora de dissenyar la programació, que haurà de tenir en compte de manera principal els continguts de procediments i els d'actituds.

L'enfocament comunicatiu és una proposta o plantejament didàctic que basa les seves actuacions en el fet que aprendre una llengua és aconseguir-ne el domini. L'objectiu fonamental de l'ensenyament i aprenentatge de llengües ha de ser l'adquisició d'un instrument útil per comunicar-se i per realitzar altres aprenentatges. L'alumnat ha d'assolir una competència comunicativa plena que els permeti manejar-se d'una manera adequada, tant a nivell oral com escrit, en el doble procés d'expressió i comprensió, en qualsevol situació social de comunicació.

Els principis fonamentals d'aquest enfocament ens recomanen d'aconseguir la integració i l'adquisició de tots els coneixements inclosos en la competència comunicativa i de treballar les quatre habilitats lingüístiques d'una manera integrada partint de les necessitats comunicatives, escolars i socials, de l'alumnat i de la diversitat discursiva en situacions reals d'ús.

Es tracta de treballar l'ús i la reflexió sobre aquest ús. Cal fer de l'alumnat usuaris competents que sàpiguen usar les dues llengües en situacions i amb finalitats diverses i que sàpiguen usar-les de manera estratègica. Per això, cal convertir l'aula en un lloc on escoltar, parlar, llegir i escriure sigui necessari i cal ensenyar a autocontrolar l'ús d'aquestes habilitats. L'alumnat necessita raons per usar les dues llengües i ajudes per millorar en el seu ús.

Aquestes quatre habilitats lingüístiques no són iguals ni en importància ni en avaluació. Certament, les capacitats passives d'entendre o de llegir són sempre més fàcils d'adquirir i consolidar que les actives de parlar o escriure. I segons el context i les necessitats personals es pot donar prioritat a algunes d'aquestes habilitats.

Així doncs, s'haurà de continuar el treball de la comprensió oral i escrita iniciat a l'etapa anterior. L'ensenyament d'aquestes dues habilitats ha de ser una tasca general de tot el currículum escolar que ha d'abastar tots els nivells d'ensenyament i totes les àrees.

Pel que fa al treball de l'expressió oral, caldrà dedicar-s'hi sistemàticament. La llengua oral no pot ser considerada com un fet que ja té lloc espontàniament, sinó que ha de ser rigorosament plantejada i programada, treballant tant aspectes de correcció com de fluïdesa. L'alumnat haurà de prendre consciència de les seves necessitats orals i haurà d'aprendre les pautes de conducta inherents a les situacions de treball d'aquesta habilitat. Caldrà partir, per treballar-la, de situacions reals i textos autèntics de diferent nivell, funció i tipologia, privilegiant la reflexió i l'elaboració d'aquells missatges més acostats a les necessitats de l'alumnat. El treball requerirà l'ús dels mitjans tècnics adequats.

Per contribuir a la millora de l'expressió escrita caldrà tenir presents els textos més necessaris per a la situació de l'alumnat i treballar-los fent atenció a les microhabilitats implicades, al procés de composició de l'escriptura i a la relació que té l'expressió escrita amb la comprensió lectora. Els objectius relacionats amb el llenguatge escrit també hauran de ser assumits per l'equip de professorat. Els textos que provenen dels mitjans de comunicació seran objecte de treball especial tant per la freqüència amb què els podem trobar com per la necessitat de llegir-los críticament. La correcció de l'expressió escrita no ha de ser únicament gramatical i ortogràfica sinó que ha d'atendre els aspectes de la gramàtica textual (propietats del text).

S'ha fet referència a les quatre habilitats bàsiques: escoltar, parlar, llegir i escriure i cal entendre-les dins de l'enfocament integrador. S'han de treballar cada una en cada una de les dues llengües i s'ha de potenciar en l'alumnat (i el professorat se n'ha de servir) allò que és competència comuna per tal d'evitar repeticions, avançaments o retards, o metodologies diferenciades per a uns mateixos continguts. S'han de treballar aquells continguts específics o diferencials en cada una de les dues llengües: marcar el contrast i extreure'n beneficis en el coneixement divergent. La literatura ha de ser tractada com un sistema d'expressió i de comunicació que pot desenvolupar el sentit estètic, crític i lúdic dels lectors. La seva importància com a discurs amb unes característiques pròpies és que contribueix al desenvolupament dels coneixements lingüístics de l'alumnat. La literatura pot proporcionar una varietat de registres i pot donar una dimensió històrica a les llengües que s'aprenen.

S'ha de potenciar en l'alumne la visió que la literatura és d'abast universal, i que els productes literaris en llengües distintes participen d'uns continguts estètics i culturals compartits a altres àmbits i en altres llengües. En aquest sentit, el contacte de l'alumne amb les principals obres de les literatures catalana i castellana, o de la literatura universal en edicions traduïdes, ha de suposar fer-lo partícip d'aquests continguts compartits que formen part de la tradició literària universal, concretats en aquest cas en les tradicions culturals específiques en aquestes dues llengües.

La literatura ha de potenciar la lectura com a font de cultura i com a font lúdica que proporciona plaer. Així, el professorat haurà d'assessorar en l'elecció de les lectures i n'haurà d'oferir mostres de diverses literatures. La finalitat més important d'aquestes lectures és formar lectors atents, millorar el gust per la lectura. Per tant, tot i que es puguin proposar treballs concrets s'haurà d'evitar ofegar la lectura amb un rigor excessiu. L'activitat de comentari de text s'haurà de relacionar amb allò que s'estudia als altres apartats del llenguatge.

El treball d'aprofundiment gramatical (ortografia, morfologia i sintaxi) ha de tenir lloc a partir de contextos significatius i ha d'estar al servei d'un ús cada cop més ric i correcte de les habilitats expressives i comprensives. Ha de permetre la introducció de la terminologia gramatical, que no haurà d'esdevenir, però, una finalitat en si mateixa. El treball de l'ortografia s'ha d'aplicar en la mesura de les necessitats de cada alumne i ha de partir de la detecció de les dificultats més habituals en cada cas i en cada llengua. També l'anàlisi

morfològica i sintàctica s'ha de realitzar sobre els usos dels alumnes, de manera que l'expressió intuïtiva esdevengui domini ple i reflexiu.

També l'aprenentatge del lèxic s'ha d'inserir en el marc de la millora de la comprensió i l'expressió de l'alumne i s'haurà de treballar, per tant, l'ampliació quantitativa i qualitativa del vocabulari de totes les àrees. Una eina bàsica de treball procedimental és el diccionari.

La dimensió històrica i social de les llengües i la diversitat de registres i varietats també s'haurà de tenir en compte a l'hora de la programació i seqüenciació dels continguts. Convindrà tenir esment al treball dels aspectes històrics a la resta de matèries i a la mateixa Literatura. Els objectius plantejats en aquest apartat s'han de tenir presents en la resta dels aspectes del llenguatge i, especialment, quan es plantegi el treball dels nivells més cultes de les llengües.

La tasca didàctica haurà de transmetre una visió real de les llengües i la seva diversitat com a fet social i com a fenomen enriquidor de la realitat i de les experiències. La comprensió d'aquesta realitat lingüística no ha de reproduir cap mena de prejudici i s'haurà d'aprofitar la presència de dues llengües oficials per facilitar l'anàlisi de la situació sociolingüística.

Els temes transversals no s'han de tractar separatament i sense coherència amb la resta dels continguts. S'haurà de treballar a partir dels referents propers als alumnes mitjançant l'anàlisi crítica de textos de diferents tipus, especialment dels mitjans de comunicació. S'hauran de fer reflexions encaminades a millorar l'autoestima de l'alumnat i a assolir valors de tolerància, respecte i solidaritat.

El treball bàsicament dels continguts de procediments i d'actituds haurà d'anar acompanyat d'una avaluació que sigui part integrant del procés didàctic, que sigui un instrument d'ajuda i orientació de l'alumnat sobre el seu progrés en l'aprenentatge. L'avaluació ha de tenir com a funció constatar l'adquisició del nou aprenentatge i la gestió dels errors per part de l'alumnat i l'orientació del professorat sobre l'adequació de la programació d'aula i la metodologia aplicada.

L'avaluació, que ha de mesurar la consecució dels objectius, ha de tenir en compte tots els components de la llengua que són presents en el disseny curricular de les àrees. L'avaluació haurà de ser contínua, global, coherent i diversificada. S'haurà de fer a partir de l'observació sistemàtica del procés d'aprenentatge de l'alumne, donant prioritat als procediments i actituds, haurà d'estar d'acord amb les activitats realitzades i els objectius fixats prèviament i haurà d'estar adaptada a les possibilitats i peculiaritats de cada alumne.

L'avaluació formativa, la funció de la qual és regular el procés d'ensenyament i aprenentatge, constituirà un dels mecanismes bàsics de l'atenció a la diversitat. També s'hauran de tenir en compte, com a principis bàsics de la gestió social de l'aula i de l'atenció a la diversitat, la cooperació i la interacció de l'alumnat, la participació d'aquest en la definició dels objectius i la concreció dels continguts i l'autonomia i autoregulació del seu propi procés d'aprenentatge.

L'atenció a la diversitat (alumnat de necessitats educatives temporals que de forma tardana s'incorporen a les llengües curriculars, amb dificultats específiques en algun aspecte lingüístic, amb retard escolar provocat per causes diverses, amb motivacions i interessos diferents...) s'haurà de basar en l'adquisició d'una competència comunicativa que els permeti desenvolupar-se dins l'aula i avançar en els aprenentatges. Per això, en aquestes situacions de desequilibri s'hauran de preveure mesures d'organització, atenció i compensació (agrupaments flexibles, desdoblaments, suports d'atenció individualitzada, estratègia metodològica adequada i elaboració de material diversificat i específic per a cada tipus de

dificultat). Serà molt important que els equips docents promoguin la valoració del funcionament d'aquesta atenció i el revisin de forma regular recollint les propostes de millora.

El professorat, en aquest tipus de pràctica, ha d'assumir més aviat les funcions de coordinador, ha de donar les pautes a seguir, però també ha d'animar a discutir i a decidir, potenciant la capacitat d'adquisició de nous aprenentatges per part de l'alumnat. El professorat no és l'únic subministrador d'informació i de direcció: haurà de facilitar una autonomia progressiva de l'alumnat en la responsabilitat de seu aprenentatge.

Per millorar la qualitat de l'acció educativa el professorat haurà de ser crític amb ell mateix i haurà de disposar d'eines d'anàlisi i de reflexió sobre la seva pròpia pràctica. Per tant, haurà de replantejar el seu estatus a l'aula i passar de ser l'únic posseïdor del saber que s'ha de transmetre a ser els organitzadors de l'activitat amb col·laboració amb l'alumnat.